

Ikerketa artikuluak

Artículos de investigación

Articles de recherche

Research articles

Non gogo, han zangoa? Demolinguistika- aurreikuspenak: hizkuntza-politikaren ibilbidearen oinarriak marrazteko tresna Ipar Euskal Herrian?

Proyecciones demolingüísticas: ¿una herramienta de definición y discusión de la política lingüística en el País Vasco Norte?

Projections démologiques: un outil de définition et de discussion de la politique linguistique en Pays Basque Nord?

Demolinguistic projections: a tool for defining and discussing language policy in the Northern Basque Country?

ANIN, Amande¹

Euskararen Erakunde Publikoa (EEP/OPLB)
a.anin@mintzaira.fr

MALMOSE, Christian²

Euskararen Erakunde Publikoa (EEP/OPLB)
c.mallose@mintzaira.fr

BOILLET, Virginie³

Geografoa
Atlantikoko eta Pirinioetako Hirigintza Agentzia (APHA/AUDAP)
v.boillet@audap.org

DOI: <https://doi.org/10.59866/eia.v2025i70.317>

¹ Ikerkuntza-lan honen lanketa teorikoa, diseinu metodologikoa, datuen azterketa, idazketa eta berrikuspena.

² Ikerkuntza-lan honen lanketa teorikoa, diseinu metodologikoa, datuen azterketa eta idazketa.

³ Ikerkuntza-lan honen diseinu metodologikoa eta datuen azterketa.

Jasotze-data: 2025/01/10

Behin-behineko onartze-data: 2025/06/26

Behin betiko onartze-data: 2025/07/14

Bost urterik behin egiten den inkesta soziolinguistikoa da gaur egun erabiltzen den tresna nagusia, Ipar Euskal Herrian euskararen bizitasuna nolakoa den jakiteko. 2021eko inkesta zazpigarrena dela eta, gaur egun euskalgintzako eragileek eta erabakitzaile politikoeak dute lurraldean euskararen egoeraren bilakaerari buruzko datu-iturri sendo bat, azken 30 urteetan hizkuntza-politika plangintzaren arloan egin diren pausoei korrelazioan jar daitekeena. Alabaina, gaur egun arte Ipar Euskal Herrian datu soziolinguistikoak ez dira erabiliak izan etorkizuneko hizkuntza-politikaren planifikazioan. Bestalde, prozesu eta dinamika anitzek euskararen biziberritze-prozesuan eragina badute ere, gutxik ematen dizkigute aurreikuspenak, batez ere epe luzean. Demografia da horietako bat. Azterketa-lan honetan, soziolinguistika- eta demografia-datuen uztartze-metodologia proposamen bat egin dugu, hurrengo 25 urteetan Ipar Euskal Herriko euskaldun-kopuru eta -proportzioen bilakaeraren 3 hipotesi eraikitzeko. Hipotesi horiek dituzten muga metodologiko, teoriko eta filosofikoak kontuan hartuz, tresna hori proposatu duen lan-taldearen helburu nagusia izan da, hizkuntza-plangintzaren erabakitzaile eta eragileei tresna gehigarri bat eskura ematea, euskararen etorkizunaren norabideak Ipar Euskal Herrian eztabaidatzeko.

Gako-hitzak: soziolinguistika, demografia, prospektiba, hizkuntza-plangintza, Ipar Euskal Herria.

La encuesta sociolingüística realizada cada cinco años es hoy en día la herramienta principal utilizada para conocer la vitalidad del euskera en el País Vasco Norte. Siendo la encuesta llevada a cabo en 2021 la séptima de este tipo, los actores y los decisores políticos que trabajan en favor de la lengua vasca disponen hoy de una fuente de datos sólida sobre la evolución de la situación del euskera en el territorio, que puede ponerse en perspectiva con las iniciativas emprendidas durante los últimos 30 años en el ámbito de la planificación de las políticas lingüísticas. Sin embargo, hasta ahora, estos datos sociolingüísticos no han sido explotados con fines de planificación de las políticas lingüísticas futuras para el territorio del País Vasco Norte. Por otra parte, si múltiples procesos y dinámicas influyen en el proceso de revitalización del euskera, a día de hoy existen pocas o ninguna herramienta de previsión, sobre todo a largo plazo. La demografía es uno de estos procesos que influyen en la situación sociolingüística, pero poco estudiado desde este ángulo. El trabajo que sigue es por tanto una propuesta metodológica de articulación de los datos sociolingüísticos y demográficos, con el objetivo de construir 3 hipótesis sobre la evolución de la cantidad y de la proporción de vascos hablantes en el País Vasco Norte durante los próximos 25 años. Teniendo en cuenta las limitaciones metodológicas, teóricas y filosóficas de estas hipótesis, el objetivo principal

del equipo que ha trabajado esta herramienta, es poner a disposición de los decisores y actores de la planificación lingüística una herramienta más, que fomente el debate sobre las orientaciones del futuro del euskera en el País Vasco Norte.

Palabras clave: sociolingüística, demografía, prospectiva, planificación lingüística, País Vasco Norte.

L'enquête sociolinguistique réalisée tous les cinq ans est aujourd'hui l'outil principal utilisé pour connaître la vitalité de l'euskara au Pays Basque Nord. L'enquête conduite en 2021 étant la septième du genre, les acteurs et les décideurs politiques oeuvrant en faveur de la langue basque disposent aujourd'hui d'une source de données solide sur l'évolution de la situation de l'euskara sur le territoire, qui peut être mise en perspective avec les démarches entreprises ces 30 dernières années dans le domaine de la planification des politiques linguistiques. Cependant, jusqu'à présent, ces données sociolinguistiques n'ont pas été exploitées à des fins de planification des politiques linguistiques à venir pour le territoire du Pays Basque Nord. Par ailleurs, si de multiples processus et dynamiques influencent le processus de revitalisation de l'euskara, il n'existe à ce jour que peu ou pas d'outils de prévision surtout à long terme. La démographie est un de ces processus influant la situation sociolinguistique pourtant peu étudiée sous cet angle. Le travail qui suit est donc une proposition méthodologique d'articulation des données sociolinguistiques et démographiques dans le but de construire 3 hypothèses d'évolution du nombre et de la proportion de bascophones au Pays Basque Nord sur les 25 prochaines années. En tenant compte des limites méthodologiques, théoriques et philosophiques de ces hypothèses, l'objectif principal de l'équipe ayant travaillé cet outil est de mettre à disposition des décideurs et acteurs de la planification linguistique un outil parmi d'autres, pour nourrir le débat sur les orientations de l'avenir de l'euskara au Pays Basque Nord.

Mots-clés : sociolinguistique, démographie, prospective, planification linguistique, Pays Basque Nord.

The sociolinguistic survey conducted every five years is today the main tool used to assess the vitality of Basque language in the Northern Basque Country. With the 2021 survey being the seventh of its kind, actors and political decision-makers working in favor of the Basque language now have a solid data source on the evolution of Euskara's situation in the territory, which can be put into perspective with the initiatives undertaken over the past 30 years in the field of linguistic policy planning. However, until now, these sociolinguistic data have not been exploited for the purpose of planning future linguistic policies for the Northern Basque Country territory. Furthermore, while multiple processes and dynamics influence the revitalization process of Euskara, there are currently few or no projection tools, especially for the long term. Demographics is one of these processes that influences the so-

ciolinguistic situation, yet it remains little studied from this angle. The work that follows is therefore a methodological proposal for articulating sociolinguistic and demographic data with the aim of constructing 3 hypotheses for the evolution of the number and proportion of Basque speakers in the Northern Basque Country over the next 25 years. Taking into account the methodological, theoretical, and philosophical limitations of these hypotheses, the main objective of the team that developed this tool is to provide decision-makers and actors in linguistic planning with one tool among others, to serve the debate on the future directions of Euskara in the Northern Basque Country.

Keywords: sociolinguistics, demography, prospective, language planning, Northern Basque Country.

ANIN, Amande, MALMOSE, Christian eta BOILLET, Virginie (2025). «Demolinguistic projections: a tool for defining and discussing language policy in the Northern Basque Country?», *Euskera Ikerketa Aldizkaria* 70 (2): 11-52.

1. Sarrera
 - a) Demolinguistikaren arloan kokatu nahi den lana
 - b) Hizkuntza-politikaren planifikazioari lotutako azterketa-lana
 - c) Hizkuntza-gaitasuna, azterketa demolinguistikoaren eta hizkuntza-plangintza-aren adierazle: interesak eta mugak
 - d) Ipar Euskal Herriko demografia espezifikokoaren ezagutza egokiaren garrantziaz
 - e) Testuinguru teorikotik azterketa-galderetara
 2. Metodologia
 - 2.1 Lehen fasea: 2050erako euskaldun-kopuru eta -proportzioen estimazioaren prestaketa metodologikoa (gaurko egoeran oinarritua, «ahalegin egonkoren» hipotesia)
 - 2.1.1 Lanaren oinarriak eta tresnak
 - 2.1.2 Lan-oinarrien egokitzea: nola komunikarazi tresna demografikoa eta tresna soziolinguistikoa?
 - 2.1.3 2022ko euskaldunen estimazioa: eredu-oinarriaren eraikitzea
 - 2.2 Bigarren fasea: garapen-hipotesiak eta euskaldunen proportzioak 2050. epemuga-urtean
 3. Emaizak
 - 3.1 Lehen fasearen emaitzak: euskaldun-proportzioen estimazioa 2050. epemuga-urtean
 - 3.2 Bigarren fasearen emaitzak: perspektibetatik plangintza soziolinguistikora (hipotesi alternatiboak eta horien inplikazioak)
 4. Eztabaida
- Bibliografia

1. Sarrera

Mendebaldeko gizarte guztiek aldaketa demografiko garrantzitsuei aurre egingo diete datozen bi hamarkadetan, eta Ipar Euskal Herriko lurraldea ez da salbuespena. Aldaketa demografikoek eragin nabarmena dute lurralde baten egoera soziolinguistikoan. Hizkuntza-politikaren etorkizuneko beharrei buruzko ebaluazio-lan baten esparruan, Euskararen Erakunde Publikoak (EEP) lurraldeko egoera demografikoaren berezitasunak, etorkizuneko aldaketak eta horrek Iparraldeko euskararen egoeran izan ditzakeen ondorioak galdekatu ditu.

Horretarako, EEP, Atlantikoko eta Pirinioetako Hirigintza Agentziarekin (APHA) elkarlanean aritu da, 2050erako egoera soziolinguistikoaren bila-kaera posiblearen inguruko hipotesiak ezartzeko eta garapen-eszenatokiak lantzeko, aferaren eragile-erabakitzaileei zuzendutako ibilbide-oinarriak marrazteko gisan.

Azterketa-lan honetan proposatutako proiektzio-ereduak APHA agentziak eta Bordeleko Unibertsitateko Demografia Institutuak (IEDUB) lankidetzan eraikitako proiektzio demografikoetan eta hizkuntza-gaitasunari buruzko datu soziolinguistikoen uztartzean oinarrituak dira. Lan hori testuinguru jakin baten barnetik abiatu zen, ez ikerketa-galdera soil batetik, baizik eta erabaki publikoak hartzen dituztenen eskaera batetik, norabide politiko zehatzak hartzeko asmoz.

Nahiz eta azterketa hau Ipar Euskal Herriari berezitutako hein honetako lehen demolinguistika-prospektiba proposamena izan, irakurlearen zuhurtasunari dei egin nahi zaio azterlan honen testuinguruak bere irismena baldintzatzen duelako. Hain zuzen ere, lan honen helburu eta interes nagusia hizkuntza-politikaren alde egin beharreko norabide nagusien identifikazioan laguntzea eta etorkizuneko ikerketa eta ebaluazioak sakontzeko aukeren aztertzean kokaturik dago.

Lan honen ekarpenak eta mugak hobeto ulertzeko asmoz, lehenik eta behin, soziolinguistikaren eta demolinguistikaren testuinguru teorikoan ezarriko dugu lana bera.

a) Demolinguistikaren arloan kokatu nahi den lana

XX. mendean hizkuntzen kontaketa edo errolda instituzionalizatuaren garapen nabarmenak, estatistika-tresnen bidez, jakintza- eta ikerketa-alor espezifikoek sorrera ahalbidetu du. Horien artean demolinguistika; horrek demografia- eta hizkuntza-datuaren arteko gurutzaketatik abiatuta analisi makrosoziolinguistikoak egiteko helburua du (Humbert, Coray eta Duchêne 2018).

Demolinguistikaren definizioak askotarikoak baldin badira ere, UZEI (2010) erakundeak emandakoa atxikiko da hemen, hots: «Hizkuntza baten egoera soziolinguistikoaren eta hiztunen ezaugarri demografikoaren arteko harremana aztertzen duen diziplina».

Nahiz eta diziplina hau XX. mendean agertu den, ez da soziolinguistikaren arloan garapen handiena izan duen diziplina, ezta urrundik ere. Iurrebasok (2023) dioen bezala bere tesian, hainbat ikerlari aipatuz —De Vries, besteak beste—, arlo honetako literatura zientifikoa nahiko urria da.

Hemen aurkeztu diren lanen helburua, arlo zientifiko honetan ezagutza berria sortzea baino, norabide politikoak argitzea izan baldin bada ere, planteatu dituen galderen bitartez, demolinguistikaren esparruan kokatutako lan gisa har daiteke. Azterlan honen berritasunak, epe ertain eta luzeko prospektiben eraikitzeke helburua duen datu soziolinguistiko eta demografikoaren erabileran oinarria du. Izan ere, orain arte Euskal Herrian hizkuntzari lotutako estatistikak batez ere gaitasunaren eta erabileraren bilakaerak lurraldeka eta adin-tarteka neurtzeko erabiliak izan badira, demolinguistika, hemen aurkeztutako lan honek esparru horretan paratzea onartzen bada, ez da sekula erabilia izan planifikazio soziolinguistiko helburuarekin, gutxienez Ipar Euskal Herrian.

Izan ere, metodologia-atalean aztertuko den bezala, hemen jaso diren lanak ezaugarri demolinguistiko jakin batzuen eta irizpide soziolinguistiko bakar baten (hizkuntza-gaitasuna) arteko loturaren azterketara mugatzen dira.

b) Hizkuntza-politikaren planifikazioari lotutako azterketa-lana

Maheurentzat (1985), ikerketa demolinguistikoek lurralde bereko hizkuntza-taldeen ezaugarri demografikoak alderatzea helburu izanki, ezin zaio demolinguistikari funtsezko dimentsio politikoa ukatu.

Izan ere, Humbert, Coray eta Duchêne (2018) azpimarratu zuten beza-la, herri anitzetan estatistika linguistikoak interes politikoak betetzeko erabiltzen dira, baina erabilpen horien helburu zehatzak eta ondorioak oso aldakorak izan daitezke munduko leku batetik bestera, juridikoak, finantzarioak edo lurralde-antolaketari lotutakoak baitira.

Herrialde batzuetan, hala nola 1930eko hamarkadan Belgikan, hizkuntza-estatistikak hizkuntzaren arabera lurralde-antolaketak kudeatzeko erabiliak izan ziren; beste leku batzuetan, Kanadan esate baterako, hizkuntzei buruzko legeak sortzeko abiapuntu izan ziren (*Ibidem*: 41). Beste herri batzuetan, hizkuntzen kontaketa hizkuntza gutxituen babesaren aldarrikapenaren barne garatzen da eta estatistikak argudio-oinarri gisa erabiliak dira, babes eta zaintza hobeko baten alde. Zentzu horretan, XX. mendean zehar, «arriskuan» diren hizkuntzen inguruko estatistikak asko garatu dira.

Hizkuntza-estatistiken erabileraren adierazletariko bat da hein edo kuenten erabilera eztabaida publikoan. Humbert eta besteren arabera (2018), egiteko manerak oso desberdinak dira, hein horien erabileraren helburuaren, hautatutako adierazleen (adibidez, hiztunen ehunekoa edo lehen hizkuntza jakin bateko hiztunen ehunekoa) edo erabilitako heinen arabera. Kasu batzuetan, heinak hizkuntza-eskubideak bermatzeko erabiliak dira, beste kasu batzuetan lurralde soziolinguistikoak definitzeko edo politikaren eta zerbitzu publikoen antolaketarako (adibide gisa, gobernu galesak argitaratutako *Cymraeg 2050: A million Welsh speakers* lana). Kanadaren kasua berriro aipatzeko, «ortu beharreko» hiztunen gutxieneko heinak desberdinak izaten dira probintziatik probintziara, baina ere lurralde berdin baten barruan (*Ibidem*: 45).

Eragile guztiek erabil dezaketen tresna baita, erakunde publikoetakoak zein gizarte zibilekoak izan, estatistika linguistikoak eta bereziki demolinguistikak dimentsio politikoa dakar. Euskara ez da salbuespena eta harago

joanik, Urlak (2018) azpimarratu zuen bezala, hizkuntzaren gizarte-egoeraren inguruko eztabaida publikoan, hizkuntza-estatistikaren erabileraren kasua nahiko adierazgarria da.

Hein edo kuotei dagokienez, Ipar Euskal Herria ez dago horretatik at. Gaur egun, erabaki publikoak hartzen dituztenek hein edo kuotak ez dituzte erabiltzen hizkuntza-politikaren planifikazioan; aldis, lurraldeko gizarte zibilaren parte batek —batez ere euskalgintzako eragileek— aipatuak ditu eztabaida publikoan. Kasu zehatz honetan, hein eta kuoten erabilera euskararen babesa edo biziraupena lortzeko diskurtsoaren barne sartzen da Ipar Euskal Herrian, legitimatutako eta zabaldutako heina % 30ekoa delarik eta lehentasunezko adierazlea euskaldunen ehunekoa delarik (Euskal Konfederazioa 2023; Thommen 2023). Emaitzen atalean hurrengo garatuko den bezala, eta ikuspegi honek eskatzen dituen zuhertasun eta mugei helduko badiegu ere, aurkeztuko den lana azken urteotan Ipar Euskal Herriko hizkuntza-egoerari buruzko eztabaida publikoan nabarmendu den argudiaketaren jarraipenean eraikia izan da.

c) Hizkuntza-gaitasuna, azterketa demolinguistikoaren eta hizkuntza-plangintzaren adierazle: interesak eta mugak

Lehenago erran bezala, lurralde jakin bateko egoera soziolinguistikoa aztertzeke erabiltzen diren aldagaiak askotarikoak badira ere, hizkuntza-gaitasuna intereseko aldagai garrantzitsua da herrialde askotan (Humbert, Coray eta Duchêne 2018). Ipar Euskal Herriari dagokionez, gaitasuna da, erabilerarekin batera, euskarak lurraldean duen bizitasunaren neurtzeko aldagai nagusia, eta hiztunen ehunekoaren adierazlea erabiliz adierazten da. Arriskuan dauden hizkuntzen estatistikaren garapenaren jarraipenean, adierazle horri eztabaida publikoan emandako garrantzia ia erabat, gizarte zibilak eta politikoak UNESCOko aditu-taldearen lanari begira lortutako kontsentsuan oinarriturik dago (Euskal Konfederazioa 2023). Nolanahi ere, ondoren azalduko den moduan, adostasun horrek, nahiz eta zilegitzat jo daitekeen, iturri bakarrera mugatzeaz gain, aditu-taldeak proposatutako erreferentzia-markoaren irakurketa makur bati erantzuten dio.

Izan ere, UNESCOk 1992an munduan arriskuan zeuden (eta dauden) hizkuntzei buruzko lan sistematikoa hasi zuen, lehenik eta behin tokiko aditu desberdinen txostenak bilduz eta 1993an *Arriskuan dauden Hizkuntzen Liburu Gorria* argitaratuz, eta gero, 1994an, Tokioko Unibertsitatean bere ikerketa-zentro dedikatua sortuz (*International Clearing House for Endangered Languages*), eta handik bi urtera, 1996an, *Arriskuan dauden Munduko Hizkuntzen Atlas*a lanaren lehen bertsioa argitara emanez. 2001eko azarotik 2003ko martxora, hizkuntzalari eta hizkuntza-defendatzaile batzuek osatutako talde bat —UNESCOrekin— lankidetzan aritu zen, hizkuntzen bizitasuna ebaluatzeko sistema bat sortzeko helburuaz; 9 faktore biltzen dituen norabide-multzo bat definitu zuten. Faktore bakoitza 0tik 5erako eskalan ebaluatzea proposatu zen (UNESCO 2003). Faktore horietako bat hiztunen ehunekoa da. Atlasaren hirugarren argitalpenaren ondotik 2010ean, UNESCOk bere bide-orria aurkeztu zuen 2016an, eta 2021ean abian jarri zuen online tresna (UNESCO 2010 eta 2021). Gobernuek, erakunde publikoek eta komunitate akademikoek dokumentutako 8.324 hizkuntza (zeinetatik 7.000 inguru oraindik erabiltzen diren) biltzen dituen atlas horretarako, hizkuntzaren bizitasuna ebaluatzeko 35 deskribatzailez osatutako algoritmoa garatu da, hiru garrantzi- edo lehentasun-mailaren arabera sailkatuta-koak. Lehentasuneko edo garrantzi handiko deskribatzaileen artean, sistemak honako hauek proposatu ditu: hiztun-kopurua, hiztunen ehunekoa biztanleria osoari begira, baina ere hizkuntzaren estatusa, erabiltzaileen ehunekoa erreferentziazko komunitatearen barnean, belaunaldien arteko hizkuntza-erabilera, hizkuntza-gaitasuna, dimentsio soziogeografikoa eta dimentsio funtzionala (alegia, hizkuntza zein gizarte-eremutan erabilia den galdekatuz) (UNESCO 2021).

UNESCOk eraturako ereduak hizkuntzen bizitasunaren analisi multifaktoriala egitea eskatzen du, hiztunen ehunkora mugatu gabe. Bestalde, ebaluazio-sistema honen sortzaile diren adituek azpimarratu dute, hizkuntza-komunitateen esku dagoela eredu horretaz jabetzea eta beren hizkuntzaren biziberritzearen laguntzeko egokienak diren palankak hautatzea (UNESCO 2010). Ildo horretan gaudelarik, eta lehenago aipatu bezala, UNESCOren erreferentziak Ipar Euskal Herrian duen nolabaiteko adostasun sozialarengatik, hiztunen ehunekoan oinarritutako prospektiba-tresna bat sortzeak,

erabaki politikoak hartzen dituztenen eta gizarte zibilaren arteko elkarriketarako lanabesa eskaintzeko aukera ematen du.

Zilegitasun sozialaren argudioaz harago, nagusiki hiztunen ehunekoan oinarritutako tresna baten hautua eskuragarri diren datuen arabera ere bada. Izan ere, euskaldunen tasa inkesta soziolinguistikoa den euskararen egoera neurtzeko tresnaren osagai nagusia da eta, beraz, proiektzio-eredu baten eraikitzeko erraz eskura daitekeena.

Azkenik, UNESCOko adituek identifikatu bezala, Ipar Euskal Herriko euskararen bizitasuna ezin da hiztun-tasaren adierazle bakarrera mugatu eta ikuspegi konplexuago baten beharra dago. Hala eta guztiz ere, euskaldunen ehunekoak intereseko adierazlea izaten segitzen du, hizkuntza-azterketarako nahi -planifikaziorako.

Hiztunen kontzentrazio geografikoa hizkuntza gutxituaren epe luzerako bizitasunaren aldeko faktorea dela zalantza gabekoa da, familia bidezko transmisioan, ikaskuntzan eta erabilera-dinamiketan eragina izanez (Templin, Wickstrom eta Gazzola 2018). Hiztunen ehunekoak, beraz, eragina du euskarak gizartean duen presentzian, alde batetik, bere «normalizazio sozialean» eta bestetik, bere praktika-aukeretan (*Ibidem*). Hizkuntzaren erabilerrako aukera konkretu gehiago ahalbidetzen duen estatus sozial «normalizatu» horrek, eragina izan dezake hizkuntzaren bizitasuna baldintzatzen duten beste faktore batzuetan, hala nola hiztunen hizkuntzarekiko jarreran, hizkuntza erabiltzeko motibazioan («erabiltzaileen ehunekoa erreferentziazko komunitatearen barnean») eta ikasteko motibazioan («hezkuntza-emaitezak»), etab. Azken finean, hiru faktore horien aktibazioak potentzialki eragina izan dezake hiztunen gaitasunean. Laburbilduz erran dezagun, soziolinguistikak agerian uzten dituen elkar lotutako dinamika konplexuak onartuta, erabilerak gaitasun eta motibazio handiagoak sor ditzakeela eta horrek, *feedback loop* baten bidez, erabilpenaren handitzean eragina izan dezakeela (Civico eta Grin in Gazzola, Templin et Wickstrom 2018). Hizkuntza-politikak abiarazi behar duen biziberritzearen «gurpil bertutetsua» da hori. Ondoren aurkeztuko dugun prospektiba-ereduaren helburua ez da dinamika konplexu horien funtzionamenduaren eredu matematiko zehatzik baztertzea edota proposatzea. Hala ere, hiztunen ehunekoa adierazle nagu-

si baina ez bakar gisa hartzen du, hurrengo urteetako egoera soziolinguistikoaren bilakaeraren berri emateko.

d) Ipar Euskal Herriko demografia espezifikoaren ezagutza egokiaren garrantziaz

Inkesta soziolinguistikoa aldi berean egiten bada ere euskararen hiru lurraldeetan, azterketa-helburu eta ardatz metodologiko berberekin, hala eta guztiz ere, lurralde bakoitzak berezko dinamika demografikoak ditu. Prospektiba-ikerketa bat gauzatzea justifikatuta zegoen, bere garapenerako hain mesedegarria ez zen estatus juridiko-politiko batez harago, Ipar Euskal Herriko euskararen egoeraren bilakaera lurralde horretako dinamika demografikoek bereziki eragina izan zezaketelako ideiarekin. Nafarroako Gobernuak eta Euskal Autonomia Erkidegoak ez bezala —zeinek estatistika erakunde propioak dituzten (NASTAT eta EUSTAT), beren lurraldeko egoera sozio-demografikoari buruzko ezagutza zehatza izateko eta sortutako datuak publiko orokorrari eskura jartzeko (<https://www.eustat.eus> eta <https://www.nastat.navarra.es>)—, Euskararen Erakunde Publikoak ez du orain arte antzeko tresnarik izan bere jardun-eremuko biztanleriaren ezaugarriak ulertzeko eta ezagutzeko. Hala, APHAk eta IEDUBek egindako lanaren lehen onura izan da Ipar Euskal Herriko lurraldearen berezko ezaugarri demografikoak hobeto ulertzea, bai eta etorkizuneko bilakaeraren aurreikuspenak egitea ere.

→ *Hazkunde azkarreko eta itsasertzean kontzentratutako biztanleria*

Lehen ezaugarri demografiko nabarmena lurraldearen hazkunde-tasa azkarra da: Ipar Euskal Herriko biztanleriak 3.000 biztanle irabazi ditu urtero 2010. eta 2021. urteen artean, urteko batez besteko hazkunde-tasa % 0,96 izanik, azken 6 urteetan bizkortuta. Datozen 25 urteetan, ordea, hazkunde demografiko hori anitz motelduko da, eta % 0,41 ingurukoa izanen da 2040. eta 2050. urteen artean. Biztanleriaren hiperkontzentrazioa Lapurdin —eta zehazkiago mendebaldeko kostaldean— delarik (biztanleria osoaren % 73,7 bilduz), Ipar Euskal Herriaren ezaugarri demografikoetariko bat da. Biztanleen irabaziak ere ia Lapurdin bakarrik dira (% 99) (APHA eta IEDUB 2024).

→ *Adineko biztanleria eta zahartze-prozesua oraindik bidean*

Hurrengo azalduko den bezala, biztanleriaren adinaren araberako egituraren azterketa da etorkizuneko bilakaera demografikoak ulertzeko gakoe-tako bat, bai eta euskararen egoeran duten eragina ulertzeko ere. Lurraldeko biztanleria nahiko zaharra da, izan ere, adinekoek (65 urte eta gehiagokoak) biztanleriaren laurdena osatzen dute. Konparaketa gisa, 2023an EAEn, biztanleriaren % 23 ziren eta Nafarroan, % 20 (Euskararen Adierazle Sistema 2024). Azken 10 urteetan, Ipar Euskal Herriak 17.600 adineko irabazi ditu eta horietako 4.000, 85 urtetik gorakoak dira. Alderantziz, 15-24 urte bitarteko gazteen proportzioa txikia da, belaunaldi-berrizta-penerako erronka sortuz hurrengo 10 eta 20 urte arteko epean. 40-64 bitarteko belaunaldia, aldiz, proportzio handian dago, eta hori ere biztanleriaren zahartze-prozesuaren gako bat izanen da datozen 20 urteetan. 2020an, zahartze-indizea⁴ 1,23koa izan zen eta 2050ean, 2,01ez igoko dela aurreikus-ten da. Bestela erranik, adinekoek gazteak baino bi aldiz gehiago izanen dira 2050ean (APHA 2023). Azkenik, azpimarratzekoa da, biztanleriaren oraingo eta etorkizuneko zahartze-prozesu hori ez dela intentsitate berean ageri Iparraldeko lurraldeen arabera: askoz nabarmenagoa da Nafarroa Beherean eta Zuberoan, Lapurdiko itsasertzean baino. Adibide gisa, Lapurdin adin-talde guztiak emendatu ziren 2009. eta 2020. urte artean (65 urte eta gehiagokoentzat proportzio askoz handiagoetan bada ere), Nafarroa Beherean eta Zuberoan 20-49 urte bitarteko biztanleak galdu dira ber garaian (APHA eta IEDUB 2024).

→ *Migrazio-saldoak eragindako populazioaren hazkundera*

Faktore bakarra ez bada ere, adinaren araberako egiturak biztanleriaren saldo naturalean eragina du. Hau negatiboa da HTHP⁵ guztietan eta azken hamarkada osoan. Joera hori areagotu egingo da mekanikoki, adinekoen kopuruaren handitzearekin batera (eta beraz, heriotza-kopuru handiagorekin) eta ugalketa-adinean diren emazteen kopuru txikiagoarekin.

⁴ Zahartze-indizea 65 urte eta gehiagoko biztanleriaren eta 20 urte baino gutxiagoko biztanleriaren arteko aldeari dagokio.

⁵ Herri arteko tokiko hirigintza plana.

Ondorioz, Ipar Euskal Herriko populazio-hazkundera migrazio-saldoak eraman du azken urteetatik. Hala ere, migrazio-saldo hori ez da modu berean ageri lurralde guztietan, eta batez ere adin-tarteen arabera begiratzeko bada. Izan ere, azterketak aurrerago sakonduko duen bezala, adin-tarte gazteenak oso mugikorak dira (bereziki goi-mailako ikasketengatik, edo enplegu-aukera eskasarengatik arlo berezi batzuetan Ipar Euskal Herrian), eta horrek migrazio-saldo negatiboa du ondoriotzat, kategoria horietan. Faktore horrek ere populazioaren zahartze-dinamikaren indartzean parte hartzen du.

e) Testuinguru teorikotik azterketa-galderetara

Eraikitako metodologiak eta aurkeztuko diren emaitzek, beraz, honako galdera hauei erantzutea izanen dute helburu:

- i) 2021eko inkesta soziolinguistikoaren datuetan eta demografia-proiektzioei buruzko ezagutzetan oinarrituz, zein aurreikuspen egin ditzakegu 2050. epemuga-urtean euskaldun-kopuru eta -proportzioei begira?
- ii) Irakaskuntzaren eta helduen euskalduntzearen datu historikoetan oinarrituta, zer garapen-hipotesi eraiki daitezke 2050. urterako?

Lehen aipatutako elementu demografikoen irakurketaz erran bezala, gogorazi behar da, aurkeztutako emaitzak Ipar Euskal Herriko egoera soziolinguistikoaren etorkizun posiblearen ibilbide gisa irakurri eta interpretatu behar direla, eta ez ziurtasun gisa.

2. Metodologia

2.1 Lehen fasea: 2050erako euskaldun-kopuru eta -proportzioen estimazioaren prestaketa metodologikoa (gaurko egoeran oinarritua, «ahalegin egonkorren» hipotesia)

Lanaren lehen fasean, 2022-2050 urte-epaaldiko euskaldun-kopuru eta -proportzioen estimazioa 4 urteko tartetean egin da, 2021eko inkesta

soziolinguistikoaren emaitzetatik (Euskal Autonomia Erkidegoko Administrazioa 2021) eta prospektiba demografikoetatik abiatuz (APHA eta IEDUB 2023). Lehenik, 2021eko inkestatik eratorritako gaitasun-tasak epealdiaren hasierako adin-tarteen arabeko populazio-estimazioei aplikatu zaizkie. Ondotik, aztertutako 7 denbora-tarteetako tasak (2022tik 2050era) estrapolatuak izan dira, sortze-urte bereko populazioei 2021eko inkestaren unean zituzten euskaldun-tasak denboraldi batetik bestera ekarriz. Hori egin baino lehen, egokitzapenak egin dira bi datu-iturrien arteko elkarreki-kotasuna ahalbidetzeko. Ondotik azaldu ditugu metodologiaren elementu nagusiak.

2.1.1 *Lanaren oinarriak eta tresnak*

a) **Inkesta soziolinguistikoa**

Inkesta soziolinguistikoa 5 urterik behin egiten da 1991etik aurrera, euskararen lurralde guztietan, hau da, Euskal Autonomia Erkidegoan, Nafarroako lurraldean eta Ipar Euskal Herriko lurraldean. Inkestak honako helburu hauek ditu: hizkuntzaren bizitasuna eta bilakaera erregulariki segitzea eta hizkuntza-politikaren norabidean argi egitea (EEP 2023). Inkesta soziolinguistikoak lau esparru neurtzen ditu: hizkuntza-gaitasuna, hizkuntzaren transmisioa, hizkuntzaren erabilera eta euskararen erabileraren sustatzeari buruzko jarrera.

Ipar Euskal Herrian, 16 urte eta gehiagoko 2.000 biztanleko laginari zuzendutako telefono bidezko galdetegi baten bidez biltzen dira datuak.

Lagina generoaren, adin-tartearen eta lurralde soziolinguistikoaren arabera osatua da (Iparraldean hiru lurralde soziolinguistiko kontuan hartzen dira: Baiona-Angelu-Biarritz, Lapurdi —BAB kanpo—, eta Nafarroa Beherea eta Zuberoa bateratuta) eta INSEEn biztanleria-datuetan oinarritua da. Azken inkestari dagokionez (2021ekoa), laginketa-lanak egiteko, erabilitako biztanleria-datuak 2016koak izan ziren (ikus hurrengo).

b) Prospektiba demografikoak

Prospektiba demografikoei buruzko DataLab esparruaren barnean, Atlantikoko eta Pirinioetako Hirigintza Agentzia (APHA)⁶ Bordeleko Unibertsitateko Ikerketa Demografikoen institutuarekin (IEDUB) lankidetzan ari da 2050. urteari begira, Akitania hegoaldeko lurraldeetan bizi diren populazioak estimatzeko. IEDUB institutuak erabilitako metodoek INSEEn Omphale ereduaren (INSEE 2021) printzipio nagusiak berri hartzen dituzte, parametro batzuk hobetuz, besteak beste, 50.000 biztanle baino gutxiagoko eremuetakoa emaitzak aurkeztu ahal izateko.

IEDUBekin duen lankidetzak APHARI aukera ematen dio Ipar Euskal Herriko zonalde guztietarako (Lapurdi mendebaldeko kostaldea, Lapurdi ekialdea, Amikuze, Zuberoa eta Nafarroa Beherea) 2050erako populazioen estimazioak izateko. Emaitzak 2018-2050 urte-epaaldian aurkezten dira, 4 urteko tartee-tan, dinamika naturalen (jaiotzen eta heriotzen arteko desberdintasunak) eta migrazio-dinamiken (etorreren eta irteeren arteko desberdintasunak) zehaztapenekin. Proiektzio demografikoak ugalkortasunaren bi hipotesitan oinarrituta daude: «ugalkortasun apala» (1,6 haur emakumeko) eta «joerazko ugalkortasuna» (1,8 haur emakumeko) hipotesietan, hain zuzen ere. Lehen ugalkortasun-hipotesia Pirinio Atlantikoetako departamenduko ugalkortasun-tasatik hurbilena baita, horixe hautatu da lan-oinarri gisa.

2.1.2 *Lan-oinarrien egokitzea: nola komunikarazi tresna demografikoa eta tresna soziolinguistikoa?*

a) **Inkesta soziolinguistikoaren eta proiektzio demografikoen zonaldeen bateratzea**

Bi datu-iturriek, inkesta soziolinguistikoak eta proiektzio demografikoek, zona demografiko desberdinekin dihardutenez, bi lan-oinarriak bateratu ditugu hurrengo «giltzaren» arabera.

⁶ APHAREN zeregina da herriak eta elkargoa laguntzea beren proiektu eta politika publikoen definitzean eta obratzean. APHAK gogoeta prospektiboak sustatu, diagnostiko eta ikerketa tematikoak egin (etxebizitza, ekonomia, ingurumena, mugikortasuna...) eta hirigintza- eta plangintza-dokumentuen lanketan parte hartzen du.

1. taula. Inkesta soziolinguistikoaren eta proiektzio demografikoen zonaldeen bateratzea

	Inkesta soziolinguistikoaren lurraldeak	Proiektzio demografikoen lurraldeak
LAPURDI	Baiona-Angelu-Biarritz Lapurdi (BAB gabe)	Lapurdi Mendebaldeko Itsasertza Lapurdi Ekialdea
BARNEALDEA	Nafarroa Beherea / Zuberoa	Amikuze, Zuberoa Nafarroa Beherea

Inkesta soziolinguistikotik ateratako tasak, beraz, bi lurralde handi hauen eskalan birkalkulatu dira: Lapurdi eta (Ipar Euskal Herriko) Barnealdea.

b) Inkesta soziolinguistikako biztanleriaren (unibertsoa) egokitzea

2004az geroztik, INSEEk urteko inkestak (partzialak) egin eta urtero populazioaren estimazioak argitaratzen ditu, 5 urtez bildutako informaziotik abiatuz («milesimak» deitutakoak). Errolda partzial horiek lehen aldiko 2006an egin ziren (2004-2008. urte bitarteko inkestetan oinarritua) eta 2009an argitaratu. Ordutik hona, hurrengo urteetako emaitzak urtero ekoizten eta zabaltzen dira, hiru urteko atzerapenarekin argitalpen-dataren eta informazioaren baliozkotasun-urtearen artean.

Horren ondorioz, soziolinguistika-inkestan euskaradunen eta euskara ulertzen dutenen kopurua kalkulatzeko erabili diren populazio-datuak inkesta soziolinguistikoen urteetako datuak baino lehenagoko fidagarritasuna dute. Ondorengo taulak denbora-desfase hori erakusten du 2016ko eta 2021eko inkestetarako.

Ipar Euskal Herriko azken 10 urteetako hazkunde demografikoa ikusita, 2021eko inkesta soziolinguistikako populazio-bolumenak nabarmen gutxietsiak dira eta ondorioz, euskaldunen kopuruak ere bai. Ondotik aurkeztutako lana hasterakoan, INSEEn 2021. urteko datuak argitaratuak zeuden, eta hortaz, populazio horiek kontuan hartzea erabaki zen. Egokitzapen horrek euskal-

dunen kopuruaren goranzko zuzentzea eragiten du, gaitasun-tasak biztanleria-bolumen handiagoei aplikatzen zaizkielako. Era berean, Ipar Euskal Herriko «azpilurraldeetako» populazio-dinamikak kontuan hartuta (Lapurdikoko erakar-garritasun handia vs Barnealdeko populazio-galerak), euskaldunen banaketa lurralde soziolinguistikoaren artean ere aldatu egiten da. Horren arabera, beraz, Lapurdiko euskaldun-kopuruaren goranzko joera berrikusia izan da.

Egokitu diren euskaldun-populazio horiek izan dira ondoren azterlanaren abiapuntu-urteko (2022) euskaldun-populazioak kalkulatzeko oinarria (ikus hurrengo).

2. taula. INSEE datuen argitalpenaren eta inkesta soziolinguistikoetarako erabiltzen diren azterketa-populazioen arteko aldea (16 urte eta gehiagoko biztanleria)

urtea, INSEE iturria	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BAB	99 554	100 354	101 713	102 499	102 383	103 094	104 620	106 121	107 510	108 441	109 663	
Lapurdiko BAM gabe	109 688	111 072	113 309	114 315	115 557	117 143	118 614	119 816	121 541	123 328	125 553	
Barnealdea	32 449	32 507	32 464	32 540	32 591	32 552	32 625	32 556	32 525	32 585	32 718	
Ipar Euskal Herria	241 691	243 933	247 486	249 354	250 531	252 789	255 859	258 493	261 576	264 354	267 934	
urtea, inkesta soziolinguistikoa							2016					2021
BAB							102 216					104 384
Lapurdiko BAM gabe							114 548					118 956
Barnealdea							32 676					32 597
Ipar Euskal Herria							249 440					255 937

N.B.: 2021eko inkesta soziolinguistikoaren kasuan, laginketa-plana bidali zitzaion EEPri 2020. urte bukaeran, hala nola une horretan eskuragarri ziren datuetan oinarritutakoa.

c) Populazioen birbanaketa egokitutako adin-tarteen arabera

Inkesta soziolinguistikoek agerian uzten dute adin-faktorearen garrantzia euskara-gaitasunari buruzko datuen irakurketan: euskaldun-kopuru eta **euskaldun-ehunekoak**, eta batez ere denboran zehar izan dituzten bilakaerak.

Adibidez, 65 urte eta gehiagoko populazioak dira beti euskaldun-tasarik handienak dituztenak, batez ere Barnealdeko lurraldeetan. Alta, 2016ko eta 2021eko inkesten artean, tasa horiek nabarmenki egin dute behera. Alde batetik, 80 urte eta gehiagokoak emeki desagertzen, hiltzen ari baitira,

eta bestetik 50-64 urtekoen adin-tarteak euskaldun-tasa apalagoak dituztelako; eta tasa horiek biztanleriaren zahartzea segitzen dute (edo bestela errateko, zahartzerakoan, adin-tarte horrek «apalarazi» egiten du adin-tarte zaharrenaren euskaldun-tasa). Halaber, populazioaren bilakaera «naturalak» euskaldunen tasa jaisten du zaharrenen artean, Barnealdean zein Lapurdin.

Populazio gazteenak (16-34 urte bitartekoak), neurri batean inkesta berri bakoitzeko «sartu berriei» dagozkie (16-20 urte bitartekoak). Berri horiek gaitasun-tasa txikiagoak dituzte baina progresio etengabea inkesta batetik hurrengora. Hala ere, adin-tarte hori bi azpiadin-tartetan bereizten den heterogeneotasun batez ezaugarritzen da, honako bi populazio-profil desberdin hauen bidez deskribatzen ahal dena: bigarren mailako hezkuntza-ibilbidearen amaieran diren gazteak, alde batetik eta gazte aktiboak, beste aldetik, goi-mailako formakuntzan, lan bila edo lanean dihardutenak, alegia. Bi populazio edo azpiadin-tarte horiek, motibazio desberdinengatik eta proportzio desberdinetan, oso mugikorak dira: parte esanguratsu bat Ipar Euskal Herriatik ateratzen da goi-mailako ikaskuntzak segitzeko edo lana aurkitzeko beste toki batean. 2020-2021. urte bitartean, Ipar Euskal Herriko populazioen mugikortasunaren azterketak erakutsi digu, kanpora joaten ohi direnen % 11,6, 15-19 urte bitartekoak direla eta ateratzen ohi direnen % 19,3, 20-24 urte bitartekoak. Adin-tarte hori da, beraz, lurraldetik irteten den jario nagusia (urtean 1.700 lagun inguru) (APHA 2024 eta INSEE 2021). Hala, populazioaren adin-tarteen araberako etorreren eta irteeren arteko desberdintasunak zenbatuta, Ipar Euskal Herriak 15-19 urte bitarteko gazteak galtzen ditu (adin-kategoria horretatik ateratzen direnen % 80 ikasleak dira, beraz, oso adin-tarte mugikorra da). 20-24 urte bitarteko gazteek, aldiz, migrazio-balantze neutroa dute. Ateratzen ohi diren 20-24 urte bitarteko horietako batzuk euskaldunak dira baina tarte horretan sartzen direnen euskaldunen proportzioa, ordea, logikoki txikiagoa dela uler daiteke, nahiz eta aspektu hori zehazki argitzen duen daturik ez izan. Elementu horiek erakusten dute, migrazio-dinamikek populazioaren zahartzea indartu egiten dutela eta, logikoki, baita euskaldunen ehunekoei eragiten ere.

Ondorioz, migrazio-fenomeno horiek eta, hipotesi gisa, sozializazio-prozesuak eskola-ibilbidearen ondotik dituen ondorioek (eremu profesional gehie-

nak erdaldunak izatea, eskola-sistematik kanpo gehienbat euskaldunak ez diren harreman-sareen garatzea...) eragin desberdinak dituztela euskaldunen ehunekoetan adin-tarteen arabera kontsideratuz, 20-24 urte bitartekoak eta 16-19 urte bitartekoak bereiztea garrantzitsua dela agerian ezarri da.

Euskaldunen tasak ahal bezain xuxen tratatzeko eta horien bilakaeren azterketa egokiena ahalbidetzeko, ezinbestekoa dugu honako bi talde hauek al bait zehaztasun handienaz bereiztea:

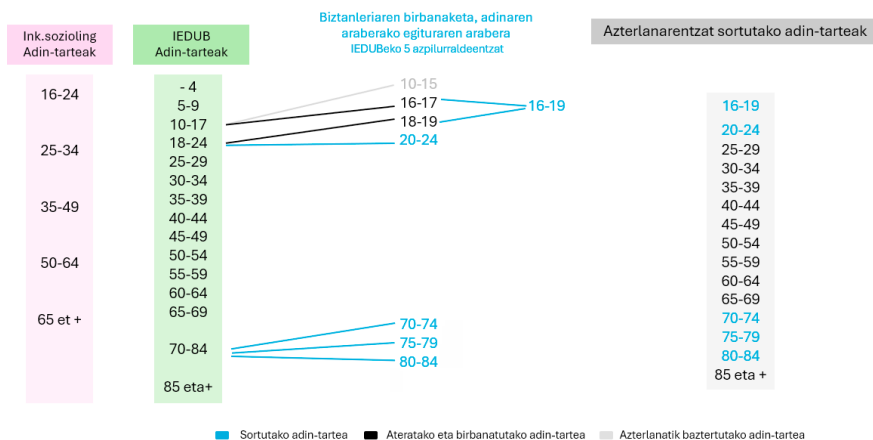
Adinekoentzat: 65 urte eta gehiagokoen adin-tartea 5 urteko adin-tartee-tan «moztea».

Gazteentzat: 16-19 urte bitartekoak eta 20-24 urte bitartekoak modu des-berdinean tratatzea.

Adin-tarteen zehaztasun horri esker, bi datu-iturriak, azterlanaren lan-baseak, bateratzea lortu da, lurraldeen zatiketa mailan egin den bezala, az-terketa-eremuak definituz.

Hurrengo eskema honek agerira dakartza egindako egokitzapen-eragiketak.

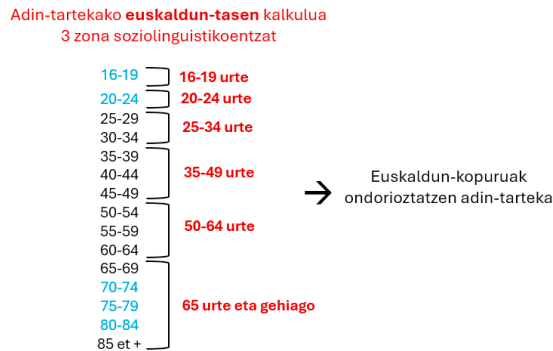
1. irudia. Populazioen birbanaketaren eskema adin-tarteen arabera

Hizkuntza-politikaren erabakitzaile eta beste eragileen ikuspuntutik emaitzen irakurketa eta irakurgarritasuna errazteko gisan, prospektiba-

lanak ahalbidetzeko sortutako adin-tarte horiek berriro bateratu eta aurkeztu dira inkesta soziolinguistikoen aurkezpenaren arabera.

2. irudia. Adin-tarteen bilketa, egokitzapenaren ondotik

2.1.3 2022ko euskaldunen estimazioa: eredu-oinarriaren eraikitzea

Lehenik, 2021eko euskara-gaitasunaren tasak 2022ko populazioei esleitu zaizkie adin-tartearen arabera, ondotik emaitzak bi azterketa-lurraldeetara bilduz: Lapurdira eta Barnealdera (ikus gorago). 2022. urtea arrazoi desberdinengatik hautatua izan da. Alde batetik APHaren biztanleria-estimazioak 4 urteka egitaratuak direlako 2018tik 2050era (ikus gorago) eta beste aldetik lehen adin-tarteak 4 urte biltzen dituzenez (16-19 urtekoak), «sartu berrien» tratatzea azterketa-tarte bakoitzean erraztua da, lau urteko aitzinamenduak aritmetikoki 2050. urtera iristea ahalbidetuz.

a) 16-19 eta 20-24 urte bitartekoen euskaldun-kopuru eta -ehunekoen estimazioa

16-24 adin-tartearen barnean diren bi azpikategoriei dagokienez, honako banaketa-gako hau aplikatu zaie:

- 2/3ak euskaldunak 16-19 adin-tartean eta
- 1/3, 20-24 adin-tartean, migrazio-dinamikak kontuan hartuz.

Lehenik, 2024ko populazio-datuei buruzko azpikategorietako tasen estimazioaren kalkulua urrats desberdinetan egituratu da:

- 2021eko biztanleria-datu egokituei (ikus INSEE 2021eko urtekoa), 2021eko inkesta soziolinguistikoaren gaitasun-tasak aplikatu zaizkie lurraldeka (BAB, Lapurdi, Barnealdea) eta adin-tarteka, 16-24 adin-tarteko euskaldun-kopuruak lurraldeka lortzeko gisan.
- 2/3-1/3 banaketa-giltzaren aplikatzea azpiadin-tarte bakoitzeko euskaldunen kopuruak lortzeko, beti inkesta soziolinguistikoaren lurraldeen arabera (BAB, Lapurdi, Barnealdea).
- Euskaldun-kopuruaren itzulpena euskaldun-ehunekotan, azpiadin-tarteka eta lurraldeka.
- Lapurdi azterketa-lurraldearen «berrosatzea» lehenik kopuruak kalkulatu eta ondotik euskaldunen ehunekoak azpiadin-tarteka.
- Bukatzeko, ikerlanaren bi lurraldeetarako (Lapurdi eta Barnealdea), 2022ko biztanleriari (APHA iturritik jasotako populazio birbanatuak, ikus gorago) lortutako tasa horien aplikatzea, 16-19 eta 20-24 urte bitarteko euskaldunen bolumenak lortzeko.

Honako taula hauek laburbilduta dakarte erabilitako prozesua:

3. taula. 16-19 urte bitartekoen eta 20-24 urte bitartekoen euskaldun-kopuruaren eta -ehunekoen banaketa, hiru azpilurraldeen artean

	BAB			Lapurdi (BAB kanpo)			Barnealdea		
	Bizt. 2021 (INSEE)	Euskaldunak (kopuruak)	Euskaldunak (%)	Bizt. 2021 (INSEE)	Euskaldunak (kopuruak)	Euskaldunak (%)	Bizt. 2021 (INSEE)	Euskaldunak (kopuruak)	Euskaldunak (%)
16-19 urtekoak	5.835	848	% 14,5	5.748	2.174	% 37,8	1.496	739	% 49,4
20-24 urtekoak	5.945	424	% 7,1	5.857	1.087	% 18,6	1.397	369	% 26,4

4. taula. 16-19 urte bitartekoen eta 20-24 urte bitartekoen euskaldun-kopuru eta -ehunekoen birkonposaketa bi zona linguistikotan

	Lapurdi			Barnealdea		
	Bizt. 2022 (APHA)	Euskaldunak (kopuruak)	Euskaldunak (%)	Bizt. 2022 (APHA)	Euskaldunak (kopuruak)	Euskaldunak (%)
16-19 urtekoak	12.506	3.263	% 26,1	1.623	801	% 49,4
20-24 urtekoak	12.741	1.631	% 12,8	1.516	401	% 26,4

Azalpena: Kalkulu baten adibidea 16-19 urte bitartekoentzat:

2021 → $(848 + 2\ 174) / (5.835 + 5.748) = \% 26,1$.

2022 → $12.506 \times \% 26,1 = 3\ 263$.

b) Aztertutako gainerako adin-tarteetarako euskaldun-kopuru eta -ehunekoei buruzko estimazioa

Gainerako adin-tarteen kasuan, 2021eko inkesta soziolinguistikotik ateratako euskaldunen proportzioak 2022ko biztanleriari aplikatu zaizkio, 5 urteko urratsetan (ikus gorago). Halaber, biztanleria orokorarentzat, euskaldun-kopuru eta -ehunekoentzat, honako abiapuntu hauek hartu dira, adin-tarteei (oroit, inkesta soziolinguistikoaren egituraketa) eta lurraldeei dagokienez.

5. taula. Euskaldun-kopuru eta -ehunekoen banaketa adin-tarteka eta lurraldeka, 2022ko biztanleriaren datuen arabera

	Lapurdi			Barnealdea		
	Bizt. 2022 (APHA)	Euskaldunak (kopuruak)	Euskaldunak (%)	Bizt. 2022, (APHA)	Euskaldunak (kopuruak)	Euskaldunak (%)
16-19 urte	12.506	3.263	% 26,1	1.623	801	% 49,4
20-24 urte	12.741	1.631	% 12,8	1.516	401	% 26,4
25-34 urte	29.198	4.494	% 15,4	3.463	1.136	% 32,8
35-49 urte	53.859	6.611	% 12,3	6.566	2.449	% 37,3
50-64 urte	57.633	9.384	% 14,5	8.310	4.006	% 48,2
65 urte eta +	71.797	14.210	% 19,8	11.288	6.875	% 60,9
Orotara 16 urte eta + (*)	237.734	38.594	% 16,2	32.767	15 667	% 47,8

(*) $(38.594 + 15.667) / (237.734 + 32.767) = 54.267 / 270.501 = \% 20,1$ (2021eko inkestaren tasa orokorra).

Populazio-datu horiek eta euskaldunen banaketa izan dira, beraz, aurre-rago azalduko diren 3 hipotesien lan-oinarriak.

2.2 Bigarren fasea: garapen-hipotesiak eta euskaldunen proportzioak 2050. epemuga-urtean

Emaitzen atalean azalduko den bezala, prospektiba-ereduaren bidez 2050. epemuga-urteari begira 3 hipotesi landu dira. Lehena, «ahalegin egonkorren hipotesia», hizkuntza-politikan emandako indar edo ahalegin gehigarririk gabeko hipotesiari dagokio. Beste biak hipotesi landuak dira, «garapen hipotesiak» izendatuak, adierazle operatiboekin, erabaki publikoak hartzen dituztenei hiztun berrien ahaleginen maila nolakoa izan litekeen erakusteko, eta,aldi berean, emaitzen jarraipen erregularra ahalbide-

tzen duen adierazle-sistema bat proposaturik. Azaldua izan den bezala, gaitasun-tasa edo euskaldunen ehunekoa hainbat faktoreren elkarreaginaren emaitza da. Hala eta guztiz ere, azken 20 urteetan Ipar Euskal Herrian hizkuntza-politikaren garapenean, hiztun euskaldun berriak sortzeko bi palanka nagusiak eskola bidezko irakaskuntza eta helduen euskalduntzea izan dira. Datu demografikoez eta inkesta soziolinguistikoetako datuez harago, hortaz, bi garapen-hipotesien eraikitzea EEPk azken 20 urteetan bildutako datu historikoetan oinarritzen da. Konkretuki, garapen-hipotesien modelizaziorako erabilitako datuak, honako hauek dira:

— Ikasle-kopuruei buruzko datu historikoak, batez ere urtero haur-eskolatik lizeoaren bukaeraraino euskarazko irakaskuntza-ibilbidean (murgiltze-sistema edo sistema elebiduna) diren ikasleen kopuru eta ehunekoak.

— Euskara ikasten duten helduen kopuru eta profilei buruzko datuak.

Datu horietatik abiatuz, 4 adierazle eraiki dira hiztun berrien ekarpen-maila islatzeko:

— Euskarazko hezkuntza-ibilbidean sartzen diren ikasleen tasa edo haur-hezkuntzako lehen urtea hasten duten ikasle guztien artean, euskarazko hezkuntza (elebidunean edo murgiltzean) hasten duten ikasleen proportzioa.

— Jarraipen-tasa haur-hezkuntzatik «hirugarreneraino» (kolegioaren azken urtea⁷): haur-hezkuntzako lehen urtea euskaraz hasi eta kolegioa bukatu arte eskolatzea euskaraz egiten jarraitzen duten ikasleen proportzioa.

— B2 maila lortzen eta mantentzen duten «hirugarrenen» proportzioa: ikasketak euskarazko hezkuntzan burutzen jarraitzen duten ikasleek, 16 urtetik aurrerakoak (inkesta soziolinguistikoetan kontuan hartua izateko 16 da gutxienezko adina); zehazkiago erranik, kolegioa bukatu eta bi urte berantago, euskaldun bihurtzeko probabilitatea dutenen proportzioa.

— Euskalduntzen diren helduen kopurua 4 urteka.

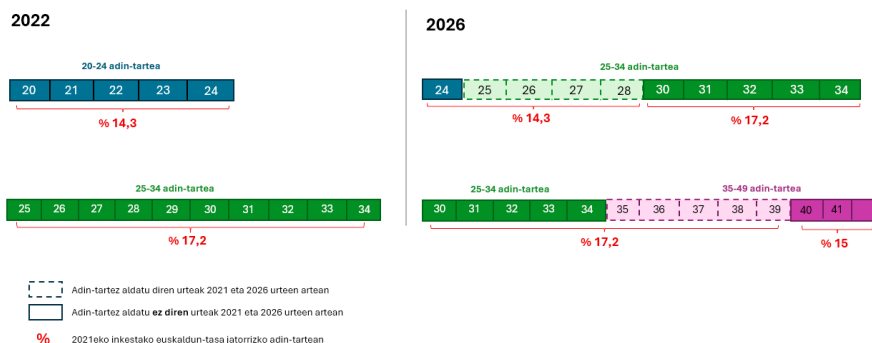
⁷ DBH 3 mailaren parekoa.

3. Emaitzak

3.1 Lehen fasearen emaitzak: euskaldun-proporzioen estimazioa 2050. epemuga-urtean

Proiekzioek 4 urteko urratsetan eraiki dira, 2018tik 2050era. 4 urteko bi tarteren artean biztanleak 4 urtez zahartzen dira, honako eskema honek erakusten duen bezala:

3. irudia. Adin-tarteen aldaketa fenomenoia inkesta batetik bestera

Adin-tarteen zabaltasunaren eta bi daten arteko 4 urteko tartearen arteko desfaseak, populazioak eta dagozkien euskaldun-tasak berriro banatzea eskatzen du. Horiek proiektio-eredu matematikoan integratuak izan dira.

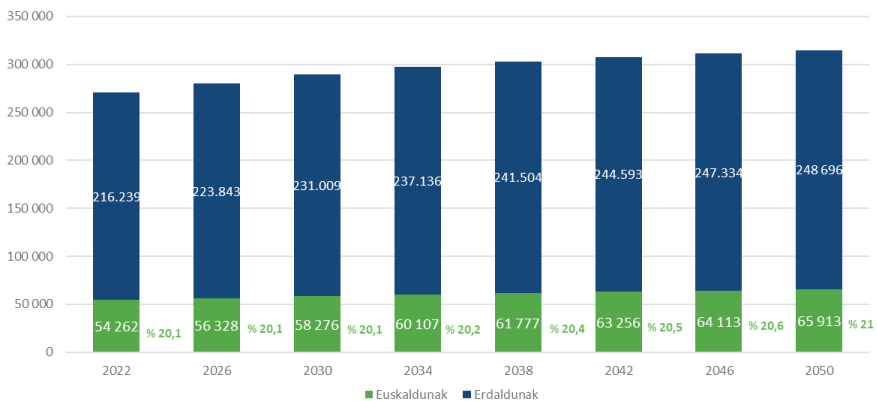
Landutako proiektio-eredutik ateratako kalkuluen arabera, dinamika demografikoak mantenduz gero, 2050. epemuga-urtean aurreikus daiteke, euskaldunen bolumenaren jarraipena, 65.900 euskaldunetara iristeko 28 urte barne, hau da, 11.650 hiztun gehiago izanen litzatekeela. Joera hau dinamika anitzen elkarreraginaren emaitza litzateke:

- Lapurdiren pisuaren handitzea Iparraldeko euskaldunen ehuneko orokorrari begira.
- Irakaskuntzaren arloan egiten diren ahaleginak (bereziki eskaintzaren garapenaren bidez) euskaldun-belaunaldi berriengan hedatzen jarrai-

tzen dutenak. Eskola-irakaskuntzak, egungo joeren arabera, Ipar Euskal Herriko hiztun berrien hornitzaile nagusia izaten jarraituko luke.

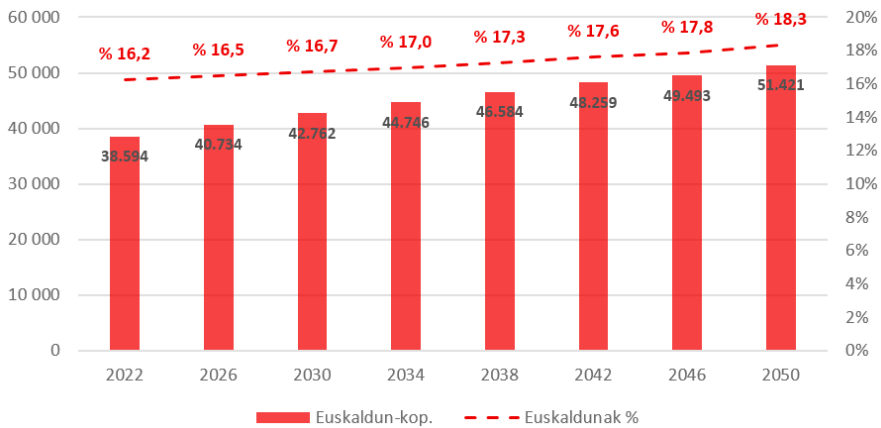
Aldiz, hiztunen tasari dagokionez, dinamika demografikoen anplifikazioaren ondorioz, euskaldunen proportzioa oso gutxi igoko litzateke, % 21 ingurukoa izateko 2050ean. Alta, euskaldun-kopuru eta -ehunekoak 2050. epemuga-urtean, proposatutako prospektiba soziolinguistikoen ereduak oso joera desberdinak agerian uzten ditu Iparraldeko azpilurraldeen arabera, hots, Lapurdiko eta Barnealdeko joerak.

4. irudia. Ipar Euskal Herria: 16 urte eta gehiagoko biztanleriaren eta euskaldun-tasaren bilakaeraren prospektibak 2050. epemuga-urtean (2022-2050)

a) Lapurdi: hazkunde demografiko eta linguistikoaren motorea

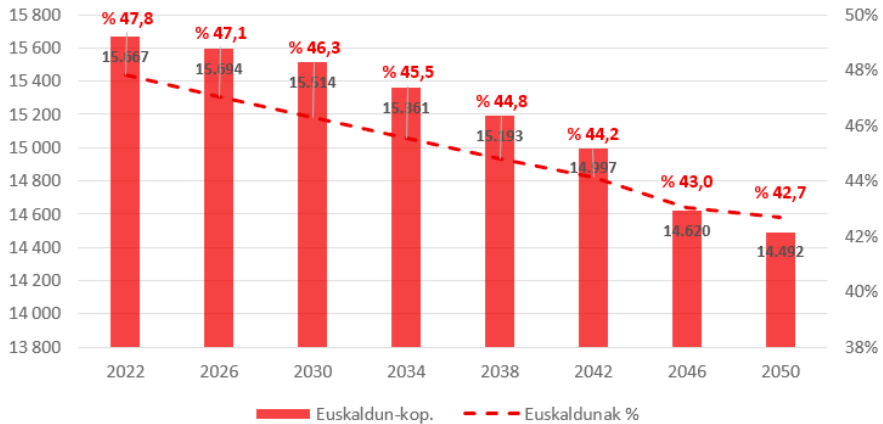
5. irudia. Lapurdiko 16 urte eta gehiagokoen euskaldun-kopuru eta -ehunekoen prospektiba (2022-2050)

2050ean 51.500 euskaldun lirateke Lapurdin, proposatutako proiektio-ereduaren arabera, hau da, ia 13.000 euskaldun irabaziko lirateke 28 urtean. Hezkuntzaren arloan egindako ahaleginen bidez lortutako hiztun gehigarriek, euskaldun-tasa handiak dituzten adin-tarte zaharrenen galera eta etorkin erdaldunen pisua orekatuko lituzkete. Hiztun-irabazte horren ondorioz, Lapurdiko euskaldunen ehunekoa 2 puntuz emendatuko litzateke.

b) Nafarroa Beherea eta Zuberoa: euskaldun-tasa nabarmen handiagoak, baina aurkako dinamika demografikoa

6. irudia. Barnealdeko 16 urte eta gehiagokoen euskaldun-kopuru eta -ehunekoen prospektiba (2022-2050)

2050ean, euskaldunen kopurua 14.500 hiztun ingurukoa litzateke, erran nahi baita 1.000 euskalduneko galera 28 urte barne. Adinekoen pisua Barnealdeko demografian areagotu egingo da datozen bi hamarkadetan: 75 urtetik gorakoak biztanleriaren laurdena izanen dira, eta 19 urtetik beherakoek Nafarroa Behereko eta Zuberoako biztanleriaren % 4 osatuko dute. Adinekoen pisua hainbestekoa izanen da, non eta belaunaldi gazteek ezinongo baitituzte adin-tarte horretako galerak konpentsatu.

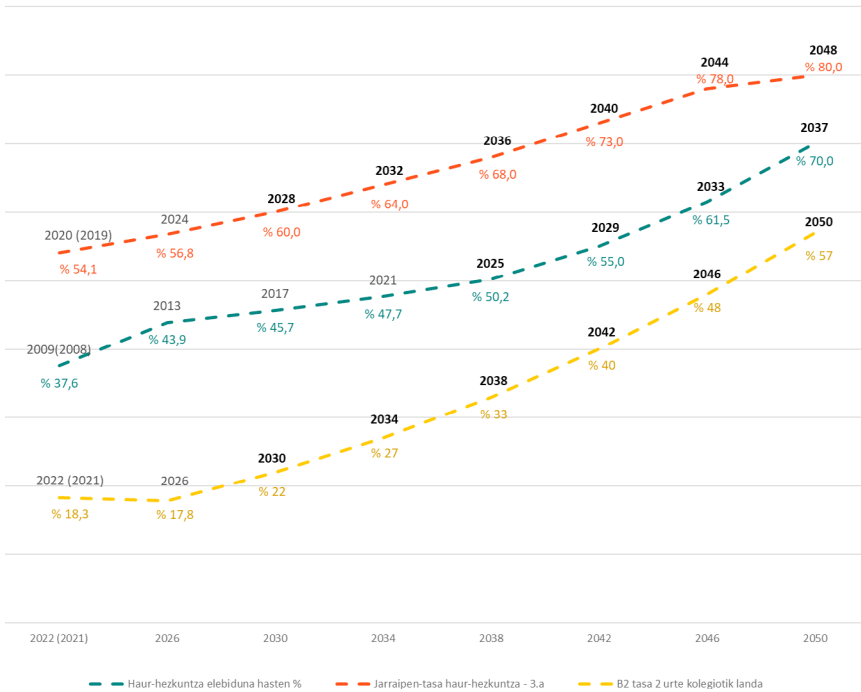
3.2 Bigarren fasearen emaitzak: perspektibetatik plangintza soziolinguistikora (hipotesi alternatiboak eta horien inplikazioak)

a) % 30eko euskaldun-hiztunen hipotesia 2050ean: ezaugarriak eta egin beharreko ahaleginak

Landutako bi garapen hipotesietariko bat % 30eko hipotesia da. Hipotesi horren hautua, hein batean, aipatua izan den bezala, Ipar Euskal Herriko gizar-

te zibilaren parte batek eta zehazkiago, euskalgintzako elkarten parte handi batek, hizkuntza baten biziraupena bermatzeko gutxieneko ehuneko hori lortzeko beharraren aldarrikapenean oinarritzen da (Euskal Konfederazioa 2023).

7. irudia. 3 adierazleen bilakaera, 16 urte eta gehiagoko % 30eko euskaldun-hiztunen hipotesiaren arabera 2050. epemuga-urtean

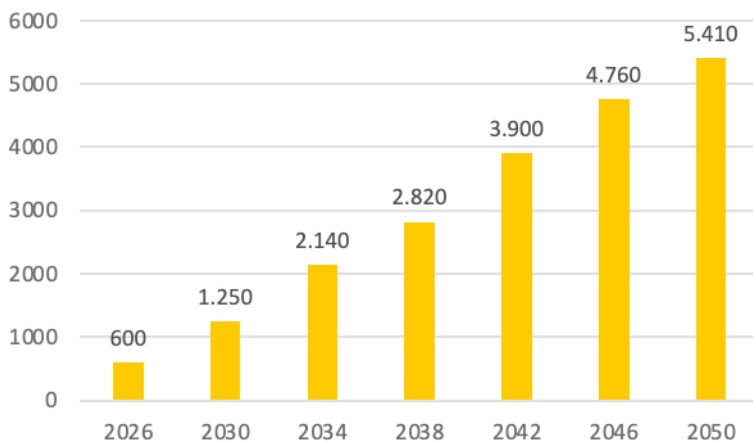
Irakurketarako argibideak: Grafikoaren eskuinaldean diren datuak horrela irakurri behar dira: 2037an, irakaskuntza-ibilbidean sartzen diren haurren % 70ek, batez beste, irakaskuntza elebiduna izan beharko lukete (parekotasunezko irakaskuntza elebiduna eta murgiltze-ereduak barne), hau da, egungo tasa baino 1,4 aldiz gehiago. Haietariko % 80k irakaskuntza elebidunean jarraituko luke hirugarrenerraino, 2048an eta % 57k (+ 39 puntu), haien burua euskaldun gisa deklaratuko lukete 2050ean, gaur egungo proportzioa baino hiru aldiz gehiago.

Aldarrikapen eta kontsentsu horren oinarrian, % 30eko euskaldunen proportzioa aplikatu zaio 2050eko biztanleriari. Hipotesi horren arabera,

epemuga horretan beraz, 94.000 hiztun lirateke Ipar Euskal Herrian (+ 40.000 gaurko egoerarekin konparatuz eta 4 aldiz gehiago «ahalegin egonkorren» hipotesiarekin alderatuz gero).

Hizkuntza-politikaren obratzeari dagokionez, proiektzioek ahalegin handiak egin beharra agertu dute, bai irakaskuntzan, bai helduen euskalduntzean.

8. irudia. «Ekoiztu» beharreko euskaldun berrien kopuruak 4 urte guziz

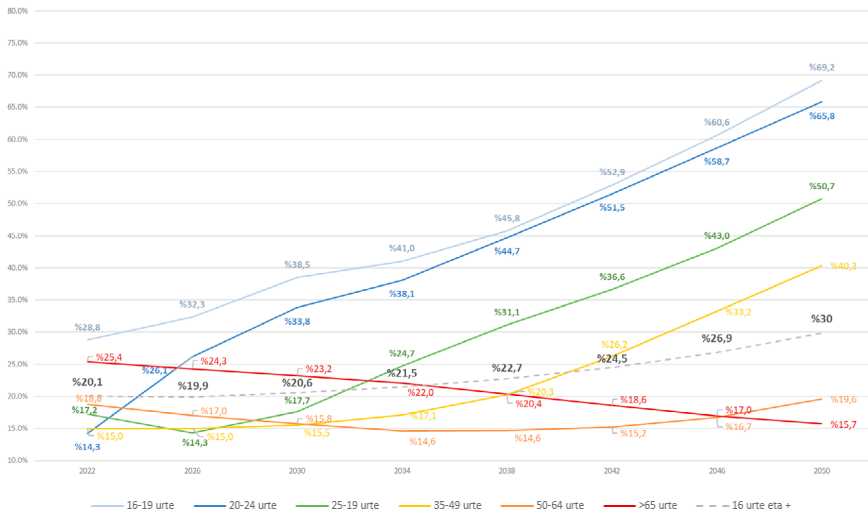
Irakurketarako argibideak: Iparraldean eskaintzen diren ikaskuntza-modu desberdinen bidez (gau-eskolak, formakuntza trinkoa, ikastaldiak), urtero euskalduntzen diren helduen kopurua 150 dela estimatzen da gaur egun. Datu-eskasez, estimazio horrek bakarkako ikaskuntza baztertzen du, baita hegoaldeko formakuntza zentro batetara joaten diren pertsonak ere. Hala ere, azken bi kasu horiek gutxiengoa direla uste dugu.

% 21tik % 30erako progresioak suposatuko luke, gaurko egunean urtean euskalduntzen diren 150 helduetatik 1.350 heldu euskaldun berrietara pasatzea 2046. urtetik eta 2050.era bitartean, hau da, hiztun helduen ekoizpena 9 aldiz biderkatuko litzateke.

Bestalde, 2050. urteari begirako adinen araberako biztanleria-egituraren anplifikazioa kontuan hartuz, EEPk eta APHak landutako % 30eko helburuak, indarren kontzentrazioa 49 urte eta beheragoko belaunaldietan izatea

ekarriko luke, baina baita 50-64 adin-tartean ere. % 30eko euskaldun-hiztunen hipotesiaren arabera, adin-tartekako euskaldunen proportzioaren banaketa horrelakoa izanen litzateke:

9. irudia. % 30 euskaldun 2050. epemuga-urtean: euskaldunen ehunekoen bilakaera adin-tarteka eta 2022. eta 2050. urteen artean

2050ean % 30eko euskaldun-tasa lortzeak erran nahi luke, 50 urtetik beherako 6 adin-kategorietatik lauk gutxienez % 40ko euskaldun-tasa izatea.

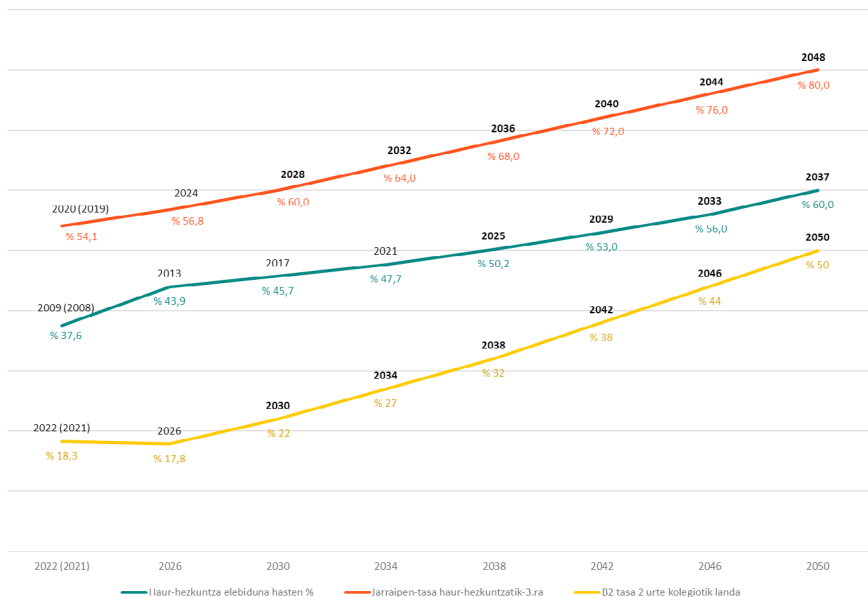
b) % 26ko euskaldun-hiztunen hipotesia 2050ean: ezaugarriak eta egin beharreko ahaleginak

Beste hipotesia ez da 2050erako lorpen-helburua izateko ikuspegiak landua izan, baizik eta Ipar Euskal Herriko hizkuntza-politikaren garapen «jasangarria» izateko ikuspegiak, hurrengo puntu hauek kontuan hartuz:

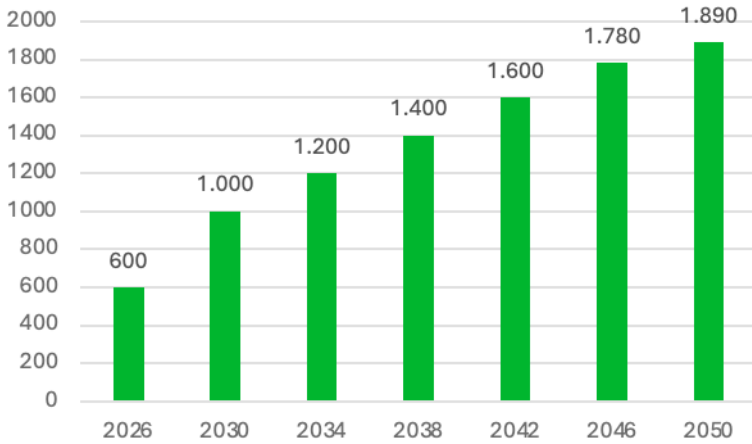
- Azken 10 urteetako joerak irakaskuntza-eskaintzaren garapenean eta sail elebiduneko ikasleen kopuruetan, baita garapen-aukerak ere (besteak beste, zein lurraldeetan diren aukera horiek galdakatu).
- Gaur egungo helduen euskalduntzearen arloko egituraketa eta eskaintzaren garapen-aukerak (adibidez, formatzaileen formakuntzan, formakuntza-zentro berrien irekitze-aukeretan, ikasprozesuen areagotzean...).
- Gauzatu beharreko ahalegin gehigarriek urraskako logikaren arabera-koak izan behar dutela, batez ere helduen euskalduntze-arloan.

Ondoko grafikoan proposatutako adierazle bakoitzaren garapen-hipotesiek (irakaskuntzari lotutako hiru adierazleak eta helduen euskalduntzeari lotutako adierazleak) % 26ra eramango lukete euskaldunen proportzioa Ipar Euskal Herrian, 2050.epemuga-urtean.

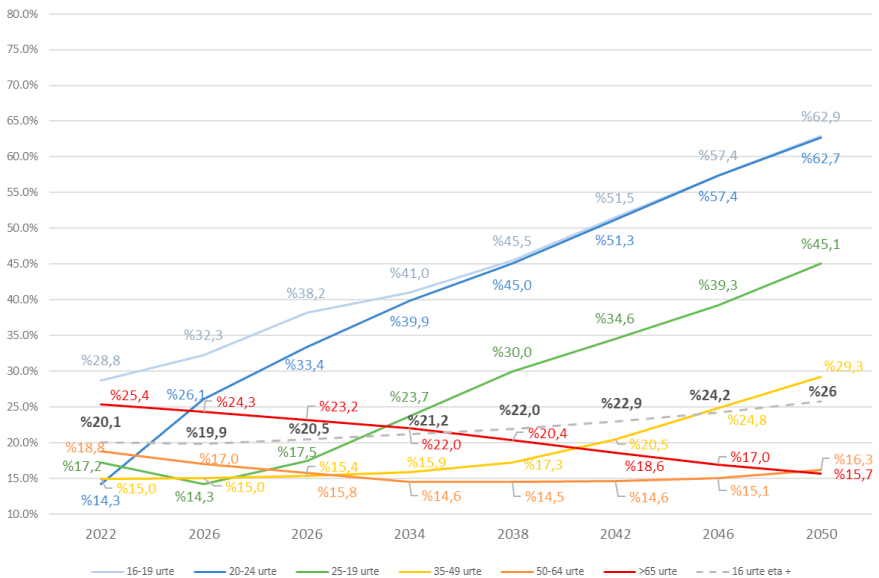
10. irudia. 3 adierazleen bilakaera, 16 urte eta gehiagoko % 26ko euskaldun-hiztunen hipotesiaren arabera, 2050. epemuga-urtean

11. irudia. «Ekoiztu» beharreko euskaldun berrien kopuruak 4 urte guziz (% 26ko euskaldun-hiztunen hipotesia)

12. irudia. % 26 euskaldun 2050. epemuga-urtean: euskaldunen ehuneko bilakaera adin-tarteka eta 2022. eta 2050. urteen artean

c) Hipotesien konparaketa eta ondorioak

Landutako bi garapen-hipotesiek hizkuntza-politikaren egituraketan eta garapenean ahalegin handiak egitea dakarte. Hipotesi bata edo bestea izanik ere, ahalegin horiek adin-tarte desberdinetan aldi bereko indarrak eta jarraiki-tasun- eta iraunkortasun-ikuspegia izatea eskatzen dute. Nahiz eta bi hipotesiak desberdinak izan datozen 25 urteetan irakaskuntzaren arloan egin beharreko indarrei begira, desberdintasuna helduen euskalduntze-arloan nagusitzen da. Ipar Euskal Herrian % 26ko euskaldun-tasa lortzeak, urtero B2 mailara iristen diren helduen kopurua hirukoiztea erran nahi luke; aldiz, % 30eko euskaldun-tasara iristeak kopuru hori bederatzi aldiz biderkatzea suposatuko luke.

Bi hipotesien arteko desberdintasuna adin-tarte bakoitzeko ahaleginen banaketan ere nabarmentzen da. Izan ere, % 30eko euskaldun-tasa lortzeak hiztunen proportzioa azkarki emendatzea eskatuko luke adin-tarte guztietan, ez gazteenetan bakarrik. % 30eko euskaldun-hiztunen hipotesiak, bereziki, 35-49 urte bitartekoen artean % 40ko euskaldun-proportzioa lortzea eskatuko luke 2050. epemuga-urtean (eta % 26ko euskaldun-hiztunen hipotesiarekin konparatuz, 10 puntu gehiago), jakinez adin-tarte horretan kontzentratutako ahalegina 2038tik aurrera hasi beharko litzatekeela. Ondorioz, helduen euskalduntze-arloko politikaren egokitzea ekarriko luke, epe laburrean. Azken desberdintasun handia 50-64 adin-tartean da. Proposatutako ereduaren arabera, % 30eko hipotesiak adin-tarte horri eragitea eskatuko luke («naturalki» eta ahalegin gehigarririk gabe beherantz joan delako euskaldunen ehunekoa adin-tarte horretan), biztanleria orokorrari begira proportzionalki handituko den adin-kategoria baita.

4. Eztabaida

— *Biztanleriaren adinaren araberako egituraren eragina kontuan hartu behar da plangintza soziolinguistikoan.*

Ipar Euskal Herriak dinamika demografiko propioak ditu, Hego Euskal Herrikoak ez bezalakoak, eta berezitasun horiek egoera soziolinguistikoari modu berezian eragingo diote. Izan ere, Ipar Euskal Herriak mendebaldeko

gizarteei dagozkien erronka demografiko orokorrei aurre egin behar die eta egin behar izanen die (hots, biztanleriaren zahartze azkarra, ugalkortasun-tasaren eta saldo naturalaren apaltzea) aurrerantzean ere. Hala ere, erronka horiek modu desberdinetan islatzen dira eremu soziolinguistikoan arabera eta horren ondorioz eraginak ere, euskaldun-ehunekoari begira, handiagoak edo txikiagoak izanen dira.

Orain arte, dinamika demografiko horiek oso gutxitan aintzat hartu izan dira hizkuntza-politikaren eraikuntzan, «belaunaldi gazteak helburu» gisa hartuz. Alta, hemen proposatzen diren perspektibek erakusten dute, euskaldunen ehunekoaren irakurketa egitea beharrezkoa dela, lurraldearen eta adin-tarteen arabera, egungo eta etorkizuneko dinamika demografikoaren garrantzia nabarmentzeko. Adibide gisa, biztanleria orokorrean euskaldunen proportzioak 6 edo 10 puntu irabazteak ekarriko luke, 30etik 40 puntura arteko irabazi bat, 25 urtez belaunaldi gazteenetan. Garapen-hipotesiek, beraz, zehazki adin-taldeen eta lurraldeen arabera egin behar diren ahaleginen ikuspegia ematen digute.

Euskaldunen euskararen bizitasun-adierazle gisa gaitasun-tasa soilik hartzen bada, argi dago etorkizuneko aldaketa demografikoek hizkuntza-politikaren proiektio eta helburuetan eragina izanen dutela, bereziki belaunaldi gazteenengan ahaleginak kontzentratzean (EEP 2006).

— *Proiektioetatik hizkuntza-plangintzara: obratzearen erronkak zein diren.*

Edozein garapen-hipotesi dela ere, 2050. epemuga-urterako hizkuntza-politikaren garapenak eta, harago joanda, iraunkortzeak maila handiko ahaleginak egitea ekarriko ditu, aldi berekoak hainbat adin-tartetan, bai hizkuntzaren transmisioan, bai erabilpen-aukeretan, biak elkarri lotuak baitira, eta ahaleginen eustearen prospektiba batean. Landutako hipotesiek, 30 urteko epealdian euskaldun-hiztunen ehuneko jakin batera iristeak, euskaldun-hiztunen kopuruetan islatzeaz gain, arduradun politikoei adierazle soziolinguistiko osagarriak proposatzeko aukera ematen diete, hizkuntza-politikaren jarraipen erregularraren tresna gisa.

Bestalde, euskararen egungo eta etorkizuneko egoeraren irakurketa demolinguistikoak erakusten du hizkuntza-politika ezin dela isolatuta planteatu.

tu (Civico eta Grin in Gazzola, Templin eta Wickstrom 2018). Izan ere, lurraldeen eta adin-kategorien arteko erronka demografikoen desberdintasunek, bereziki gazteen migrazio-saldo negatiboaren gaiak, hizkuntza-politikaren eta beste politika publikoen (lurralde-antolaketa, gazteen formakuntza eta enplegua...) arteko lotura galdekatzen dute.

Erabaki politikoaren argitze-lana errazteko eta sinplifikatzeko asmoz, datuen eskuragarritasunari esker erraz uler daitezkeen palanketan oinarrituak diren garapen-ereduak landu dira, beti hiztunen ehunekoaren adierazletik eraikiak, erabilpena eta euskararen errotze sozialaren eragina eta «kontabilizazioa» kontuan hartu gabe. Alta, euskaldun-hiztunen ehunekoaren emendatzea, hizkuntza-politikaren helburuetariko bat bada, modu konplexuan elkarrizkotutako faktore anitzetan oinarritzen da (aipatzen ahal dira hemen aztertu ez diren prozesu psikosozialak, soziokulturalak, ekonomikoak, etab.).

Nahiz eta ziurgabetasunak izan, EEPko talde teknikoak 2023an egindako eta ikerketa honi lotutako hizkuntza-politikaren beharren azterlanak zenbait pistaren identifikatzea ahalbidetu du. Horien artean: hezkuntza elebidunetik atera baina hiztun aktibo gisa funtzionatzeko euskararen gaitasun-maila aski garatua ez duten gazteei zuzendutako formakuntza-estrategien abiatzea, euskara-formatzaileei zuzendutako formakuntza akademikoen garatzea, irakasleen formakuntza indartzea, familia erdaldunei zuzendutako laguntza, etab. (EEP 2023). Laburbiltzeko erran dezagun, hemen aurkeztutako lana, eztabaidaren eta erabaki politikoaren besteugarri-tresna bat baino ez da. Politika publiko guztien obratzean bezala, tresna horren jabetzea, egokitzea eta erabiltzea nolakoa izanen den ez dago jakiterik oraindik ere erabaki publikoen bideratzean. Eta planteatutako aurreikuspenak gauzatzeko, zehazki zer heinetako baliabideak behar diren neurtzea ezinezkoa bada, argi eta garbi agerian ezarri dute lorpenik ez dela izanen, ahalegin eta baliabide gehigarriak gabe.

— *Ipar Euskal Herriko egoera soziolinguistikoaren azterketa-metodologiak egokitu eta garatzeko behararen garrantziaz hausnartu behar da.*

Metodologiaren atalean aipatu bezala, inkesta soziolinguistikoaren obratzea hiru lurralde administratiboetako erakunde publikoen (Eusko Jaurlari-

tza, Nafarroako Gobernu eta Euskararen Erakunde Publikoa) arteko elkarlanaren emaitza da. Inkestaren metodologia eta emaitzen azterketa eta aurkezpena amankomunean eginak badira, inkesta horietan erabilitako biztanleria-datuen eraikuntzari oinarri ematen dioten tresnak, metodoak eta ikerketa demografikoak bideratzen dituzten institutuak oso desberdinak dira hiru lurraldeetan. Dela erronka metodologikoentzat, dela emaitzen irakurketa-gakoentzat, elkarrekiko ulermena oraindik garatzekoa dago. Ipar Euskal Herriaren kasuan adibidez, inkesta soziolinguistikoaren obratzearen ardura duten teknikariak, INSEEren biztanleria-datu eguneratuen argitaratzearen hertsapenaren menpe daude. Hertsapen horrek akats tarte bat ekar dezake (gorantz edo beherantz) euskaldun-kopuru eta -ehunekoen estimazioan. IEDUBen lanetatik heldu diren irakaspenak gogoan dauzkagularik, hausnarketa bat eramatekoa da gogoeta eta tresna horien integratzeari buruz hurrengo inkesta soziolinguistikoaren prestakuntza-lanetan. Orokorkiagoko, euskararen demolinguistikaren arloan ikerlarien inplikazio handiagoa aberasgarria litzateke, emaitzen oinarri teorikoaren gaineko hausnarketa egituratzeko eta datu-bilketaren inguruko metodologiaren garapenean laguntzeko (Iurrebaso 2023: 233-236).

Azterlan honetan aurkeztutako prospektiba demosoziolinguistikoen eztabaidari dagokionez, beharrezkoa da zenbait hautu edo metodologia-erabaki azpimarratzea, horiek, berez, emaitzak errealitatearen islatzerakoan, eraginak izan ditzaketelako. Aldi berean, ohartarazi behar da, ikerlan-mota hori, lehen aipatu ditugun soziolinguistikari buruzko inkesta eta ikerlan ezberdinak bezala, hein bateraino errealitatetik urrun daudela beti, metodologiaren zein emaitzen aldetik. Maila batean, elementu diskurtsiboak sortzeko tresnak besterik ez dira, arras menperatzen ez dugun errealitate horretaz hitz egiteko balio dutenak, Heideggerek dioen bezala. Horretaz hitz egin eta elkarrekin definituriko egiaren eraikitzeke, eta eztabaida horren oinarrian diagnostiko partekatu baten arabera zer egin behar den adostu ahal izateko. Hautu metodologiko horiek eginak izan dira, Ipar Euskal Herriaren euskarari buruzko datuen eskuragarritasun-eskasa bada ere, tresna eta eredu hutsune-testuinguru batean.

Ilustrazio gisa, landutako eredu desberdinetan, hizkuntza-gaitasuna aldagai egonkortzat hartzea erabaki da, nahiz eta prozesu dinamikoa izan bizi-

tzan zehar (gaitasuna murriztu edo handitu daiteke, euskara partez edo osoki ahantz daiteke edo alderantziz, hobetu). Gaitasun desberdinak ere izan daitezke erabileraren testuinguru edo gizarte-eremuen arabera (Arteixe 2024). Egindako hautua era batez artifiziala da beraz, proiektzio-ariketa egingarria izan dadin, gaitasunaren alderdi dinamikoa eta aldakorra modu konkretuan ereduan integratzea ezinezkoa baita gaur egun ditugun ezagutzekin. Hain zuzen ere, hautu hori gaur egun demolinguistikaren arloan eskuragarria den jakitatearen ondorioa da. Hala ere, hizkuntzaren jabetze-prozesu dinamiko eta ebolutiboa kontuan hartzen duen eredurik edo tresnarik ez da orain arte garatua izan (Lurrebaso 2021). Hizkuntza-gaitasunaren dimentsio dinamikoa aintzat ez hartzearen beste adierazle edo adibide bat da, beren burua «euskaldun» deklaraturako pertsonak bakarrik hiztun gisa atxikitzearen hautu metodologikoa. Hautu horrek gaitasun ebolutiboa ukan dezaketen euskaldun-hartzaileak baztertzen ditu, bai eta gaitasun «erlatiboko» hiztunak ere, aitortutako gaitasuna ez ezik, hiztunek adierazitako euskaraz komunikatzeko erraztasuna ere kontuan hartzen ez duelako. Bukatzeko, prozesu linguistiko indibidualen dinamismoa aipatzerakoan, prozesu soziolinguistikoaren izaera dinamikoa ere azpimarratu nahi da. Gaitasunaren garapena eskola-irakaskuntzaren eta helduen euskalduntzearen ildotik aurreikusia izan da, gogoan hartu gabe, lehenbizi, euskaldun-kopuruaren handitzeak izan dezaken eragina transmisio naturalari begira (edo familia bidezko transmisioa) eta bigarrenik, fenomeno horrek berak izan dezakeen atzeraeragin linguistikoa.

Datu soziolinguistiko kuantitatiboen inguruko erronkak, hiztunen inguruko helburua eta datuak biltzeko metodologia eta aukerak baino harago joanik, Urla eta Burdickek (2018) eztabaida zabaltzea proposatu zuten, errealitate konplexuen maila desberdinak islatzeko eta politika publikoek norabideak oinarritzeko, datu horiek duten egokitasunari buruz. Beste era batera erranik, euskararen bizitasunaren estimazioaren eta biziberritzearen alde taxutu beharreko politiken zerbitzuko hautatu behar liratekeen adierazle kuantitatibo eta kualitatiboen inguruko eztabaida, eragile desberdinen artean, oraindik ere egin gabe dago, gutxienez Ipar Euskal Herrian. Erronka berdina da Ipar Euskal Herriko egoera soziolinguistiko bereziari buruzko datu-bilketa zabal eta zientifikoaren garapenari dagokionez ere.

Bibliografia

ANIN, Amande eta BOILLET, Virginie (2024). «Prospektiba soziolinguistikoak: euskara 2050eko epemugan. Ipar Euskal Herriko euskaldunen estimazioa eta 2050eko epemugaren prospektiban jartzea», in *Euskararen Erakunde Publikoko Aholku Batzordea*. Baiona: EEP/OPLB.

Kontsultagai: [https://www.mintzaira.fr/fileadmin/documents/Aktualitateak/20240610_EEP_EUS.pdf].

AGENCE D'URBANISME ATLANTIQUE ET PYRÉNÉES (2023). *Perspectives démographiques en Pays Basque et usage de la langue basque*. (Argitaratu gabea).

— eta INSTITUT D'ETUDES DÉMOGRAPHIQUES DE L'UNIVERSITÉ DE BORDEAUX (2024). *Projections démographiques locales à horizon 2050. Quotients de fécondité tendance ; quotient de migrations comparables à la période 2014-2019*. Baiona: Euskal Hirigune Elkargoko Kontseilu Exekutiboa.

ARTETXE, Miren (2024). «Ahozko hizkera informalerako gaitasuna eta harreman-sare informaletako hizkuntza-erabilera: azterketa kuantitatibo bat unibertsitateko gazteen testuinguruan», *Euskera Ikerketa Aldizkaria* 69 (1): 49-78.

COHDA IKERKETA KUANTITATIBOEN INSTITUTUA (2014). *Processus d'apprentissage de la langue basque par les adultes en formation*. (Argitaratu gabea).

CRUSSON, Laure eta FABRE, Jérôme (2021). *Des projections nationales aux projections locales*. INSEE: Mesurer Pour Comprendre. (Argitalpen digitala).

Kontsultagai: [<https://www.insee.fr/fr/statistiques/5055862>].

DUGUINE, Isabelle (2016). *Projet AIPBA. Etude des facteurs motivationnels dans l'apprentissage du basque par les adultes francophones*. Baiona: EEP/OPLB.

EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOKO ADMINISTRAZIOA (KULTURA ETA HIZKUNTZA POLITIKA SAILA) (2010). *Soziolinguistika hiztegia euskal soziolinguistikaren eremuan erabiltzeko*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.

— (2019). VI. *Inketa Soziolinguistikoa. Euskararen eremu osoa. Laburpen-txostena*. (Argitalpen digitala).

Kontsultagai: [https://www.irekia.euskadi.eus/uploads/attachments/9954/VI_INK_SOZLG-EH_eus.pdf].

— (2024). VII. *Inkesta Soziolinguistikoa 2021*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzza. (Argitalpen digitala).

Kontsultagai: [https://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/eas_ikerketak/eu_def/adjuntos/VII._Inkesta_Soziolinguistikoa_2021.pdf].

EUSKAL KONFEDERAZIOA (2023a). *Euskararen geroa orain trenkatzen da*. (2023ko urriak 10).

— (2023b). *Kanboko Manifestua: Hizkuntza politika berrirako urratsak*. (2023ko abenduak 16).

EUSKARAREN ADIERAZLE SISTEMA (2024). *Biztanleria adinaren eta sexuaren arabera. Nafarroa eta EAE*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzza.

EUSKARAREN ERAKUNDE PUBLIKOA (EEP/OPLB) (2006). *Hizkuntza Politika Proiektua*. Baiona: EEP/OPLB.

Kontsultagai: [https://www.mintzaira.fr/fileadmin/documents/Documents_OPLB/Hizkuntza_Politika_Proiektua/2006_eep_oplb_hizkuntza_politika_proiektua.pdf].

— (2023a). *Lehen eta bigarren mailako irakaskuntza datuak*. (Argitaratu gabea).

— (2023b). VII. *Inkesta Soziolinguistikoa. Ipar Euskal Herriko datuak. Laburpen-txostena*. Baiona: EEP/OPLB.

Kontsultagai: [https://www.mintzaira.fr/fileadmin/documents/Aktualitateak/Pren-tsurrekoak/2023/2023_03_30/Emaitzen_laburpena-eus.pdf].

GALESKO GOBERNUA (GALES HIZKUNTZA ZERBITZUA) (2017). *Cymraeg 2050: A million Welsh speakers*. Cardiff: Welsh Government.

Kontsultagai: [<https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2018-12/cym-raeg-2050-welsh-language-strategy.pdf>].

GAZZOLA, Michele, TEMPLIN, Torsten eta WICKSTRÖM, Bengt-Arne (2018). «How important is demolinguistic concentration for the survival of minority languages in a world of increasing mobility?», in F. Grin (arg.), *The MIME vademecum: Mobility and Inclusion in Multilingual Europe*. Switzerland: Artgraphic Cavin: 64-65.

HUMBERT, Philippe, CORAY, Renata eta DUCHÊNE, Alexandre (2018). *Compter les langues: histoire, méthodes et politiques de recensements de population. Une revue de la littérature*. Freiburg: Institut de Plurilinguisme.

Kontsultagai: [https://institut-mehrsprachigkeit.ch/sites/default/files/2018.001_census_def_web_0.pdf].

INSEE (2009, 2014 eta 2020). *POP1b - Population par sexe et âge. Recensement partiel. Données de 2009, 2014 et 2020.* (Argitalpen digitala).

Kontsultagai: [<https://www.insee.fr/fr/statistiques/7633062?sommaire=7633086&geo=FE-1>].

IURREBASO, Iñaki (2021). «Euskarazko hizkuntza-gaitasuna eta erabilera: zer dago indartsuen?, zer ahulen?», *HERMES: Pentsamendu eta Historia Aldizkaria* 69: 24-39.

— (2023). *Hizkuntza gutxituen jarraipena, ordezkapena eta indarberritzea neurtzeko demolinguistikazko tresna metodologikoak garatzen. Euskal Herrirako aplikazio praktikoa.* (Doktorego-tesia). (Argitalpen digitala).

Kontsultagai: [<https://addi.ehu.es/handle/10810/60061>].

MAHEU, Robert (1985). «La démolinguistique: objet et enjeux», *Cahiers Québécois de Démographie* 14 (1): 3-5.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.7202/600554ar>].

MOSELEY, Christopher eta NICOLAS, Alexandre (2010). *Atlas des langues en danger dans le monde.* Paris: Unesco.

THOMMEN, Félix (2023). «Un tournant pour l'avenir de la langue basque», *Mediabask*, 2023ko urriak 19.

Kontsultagai: [https://www.mediabask.eus/eu/info_mbsk/20231019/un-tournant-pour-l-avenir-de-la-langue-basque].

UNESCO (GROUPE D'EXPERTS SPÉCIAL DE L'UNESCO SUR LES LANGUES EN DANGER) (2003). *Vitalité et Disparition des Langues.* Paris: Unesco.

Kontsultagai: [<https://ich.unesco.org/doc/src/00120-FR.pdf>].

— (2021). *Atlas mondial des langues de l'Unesco. Document de synthèse.* Paris: Unesco.

Kontsultagai: [https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380132_fre].

URLA, Jacqueline eta BURDICK, Christa (2018). «Counting matters: quantifying the vitality and value of Basque», *International Journal of the Sociology of Language* 252: 14-16.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.1515/ijsl-2018-0015>].